

KİTAP İNCELEMESİ

Demir, T. (2019). *Kolonyal dönemden günümüze jeopolitik bağlamda anklav-eksklav ülke toprakları-güvenlik ilişkisi*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.

Kolonyal Dönemden Günümüze Jeopolitik Bağlamda Anklav-Eksklav Ülke Toprakları Güvenlik İlişkisi Kitap Eleştirisi

Süha ATATÜRE¹

Dr. Öğr. Üyesi Tarık Demir'in coğrafi (ülkesel/mülki) fragmanlar içerisinde yer alan anklav ve eksklavları tetkik ettiği ve Eylül 2019'da Nobel Yayınları'ndan çıkan *Kolonyal Dönemden Günümüze Jeopolitik Bağlamda Anklav-Eksklav Ülke Toprakları-Güvenlik İlişkisi* isimli bilimsel eserin birkaç açıdan önem arz ettiğini düşünmekteyim. İlk olarak Dr. Tarık Demir'in bu eseri Türkiye'de uluslararası ilişkiler alanında yayımlanmış ilk eser olması, bir başka deyişle bu konu hakkında ülkemizde telif ya da çeviri bir eserin bulunmaması sebebiyle önem kazanmaktadır. Kısaca konu itibarıyla özgün bir çalışma olduğunu düşünüyorum. Kavramsal ve Kuramsal çerçevesi, vaka analizleri, önemli bir arşiv çalışmasını ve bunun ekleri ve çok iyi seçilmiş kaynakçası ile eser coğrafi fragmanlar konusunda öncü bir çalışma olarak değerlendirilebilir.

İkinci olarak eserin özellikle sosyal bilimler alanında eksikliği çokça hissedilen disiplinler arası bir çalışma neticesinde oluşturulduğu ve bu durumun eserin önemini bir kat daha artırdığı görülmektedir. Eserin coğrafya, siyasi tarih, jeopolitik, güvenlik bilimleri ve uluslararası ilişkiler alt disiplinleri arasında kavramsal ve olgusal açıdan ilişki kurması önemli noktalardan birini teşkil etmektedir. Zira ilişkilendirilmeyen, birbirinden kopuk ve analitik bir hüviyet taşımayan bilgilerin bilimsel açıdan bir değerinin olmadığı ifade edilebilir. Bir başka deyişle her şeyin her şeyle ilişkili olduğu uluslararası ilişkilerin karmaşık olguları nazarı dikkate alındığında eserin güncel gelişmeleri anlamlandırmada faydalı olacağını düşünmekteyim.

Üçüncü olarak ülkemizde uluslararası ilişkiler ile ilgili eserlerde coğrafya kavramına yeteri kadar önem verilmediği ve bu çalışmayla önemli bir boşluğun doldurulduğu ifade edilebilir. Zira uluslararası ilişkilerin ve siyasi tarihin coğrafya olmadan anlaşılabilmesi mümkün değildir. Tarihin, coğrafya üzerinde cereyan ettiği göz önünde bulundurulduğunda coğrafya biliminin önemi de ortaya çıkmaktadır. Bu minvalde eserin uluslararası ilişkilerde cereyan eden güncel gelişmeleri coğrafya ile ilişkilendirmesi konunun daha iyi anlaşılabilmesinde işlevsel olmuştur.

Dördüncü olarak eserde Türkçe ve İngilizce dışında İspanyolca, İtalyanca, Almanca, Rusça ve Çince yazılmış kaynaklardan da istifade edilmiştir. İngilizce dışındaki farklı yabancı dillerde yazılmış kaynaklardan istifade edilmeye çalışılması eserin bilimsellik vasfını artıran bir durum olarak tebarüz etmektedir. Bunun dışında Adakale anklav örneğinde olduğu gibi Osmanlı Türkçesi'nde yazılmış arşiv kaynaklarından istifade edilmesi de eserin bir diğer özgün yanını teşkil etmektedir.

Beşinci ve son olarak eserin hem genel okuyucu kitlesi hem de sosyal bilimler öğrencileri için didaktik bir özelliğe sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda öğrenciler açısından bir ders kitabı olarak çok rahatlıkla kullanılabilir. Daha önce de ifade edildiği gibi ilişkisellik sosyal bilimlerde eksikliği

¹Prof.Dr., İstanbul Gedik Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı. E-mail: suha.atature@gedik.edu.tr.

hissedilen bir konudur. Yazarın bu ilişkiselliği analitik bir şekilde kurması öğrencilerin uluslararası ilişkilerdeki güncel gelişmeleri anlamlandırabilmelerinde son derece faydalı olacağını kanaatindeyim. Zira metnin kurgusuna bakıldığında ana metni destekleyen dipnotların zenginliği de eserin bu didaktik özelliğinin bir sonucu olduğu görülmektedir.

Eserin içeriği konusunda ise şu bilgiler dikkate değerdir. Coğrafi ve politik bir fenomen olarak anklav ve eksklavların hem özel olarak kendisini çevreleyen ülke ya da ülkeler ile anavatan arasındaki ikili ilişkilerde hem de genel olarak uluslararası ilişkilerde güvenlik politikaları bağlamında kendi toprak ve nüfuslarını aşan bir şekilde etkili oldukları görülmektedir. Dünya yüzeyindeki anklav ve eksklavlar hem siyasi ve ekonomik yapıları hem de boyut, nüfus ve konumları itibarıyla birtakım farklılıklara sahip olmakla birlikte, güvenlik sorunlarına sebebiyet vermeleri bakımından birtakım benzerlikler de taşıdıkları görülmektedir. Eserde incelenen anklav ve eksklav örneklerinde görüldüğü gibi uluslararası alanda bağımsız bir mekân-politik nesne kategorisi olarak bu coğrafi fragmanlar her an aktif bir volkan hâline gelebilmektedir. Dolayısıyla anklav ve eksklavların çoğu mikro sahaya ve birkaç bin nüfusa sahip olmalarına karşın bu antitelerin jeopolitik açıdan son derece önem arz ettikleri görülmektedir. Eserde bu minvalde anklav ve eksklavlar tanıtılmakta ve güvenlik kavramı ile olan ilişkisine açıklık getirilmektedir.

Öncelikle eserin kavramsal ve kuramsal çerçeve bölümünde konuya ilişkin kavramlar kuşatıcı bir şekilde analiz edilmiş ve coğrafi fragmanların sınıflandırılması yapılmıştır. Eserde mevcut anklavlar yanında stratejik öneme sahip tarihi anklav ve eksklav örneklerine de temas edilmiştir. Coğrafi olarak Avrupa, Asya, Afrika ve Amerika kıtalarında bulunan anklav ve eksklav örnekleri güvenlik kavramıyla ilişkilendirilmek suretiyle titiz bir şekilde analiz edilmiştir. Eserin vaka analizleri bölümünde ise jeopolitik ve jeostratejik öneme sahip anklav eksklavlar seçilip daha ayrıntılı bir şekilde irdelenmiştir. Bu bölüm altında mevcut anklav ve eksklavlardan Kaliningrad, Ceuta ve Melilla, Nahçıvan, Cabinda ve Cebrelitarık; tarihi anklav ve eksklav örneklerinden ise Adakale, Panama, Gwadar ve Çin anklavları incelenmiştir.

Sonuç olarak eserin özellikle siyaset, uluslararası ilişkiler, tarih, jeopolitik ve coğrafya alanlarında çalışan akademisyenler için de bu farklı alanlar arasında bütünleştirici, niteliği ile disiplinler arasında bağlar kurması belirleyici bir niteliği olmaktadır. Olumsuz olarak söylenebilecek durum ise kitabın baskısının daha kaliteli olması böylece özellikle haritaların daha net olarak anlaşılması belirtebileceğim durumdur. Kitap belirttiğim değişik disiplinler için referans bir kaynak olarak kullanılabilir bir kitap sayılmalıdır.